

O I S O V I N Y

Nepostradatelný informační a inspirační zdroj pracovníků býv. OIS

Pravicový, liberálně-konzervativní chem.inž. občasník. Založeno r. 1996

Slovo úvodem

Obrazně třímáte v ruce poslední číslo OISovin tohoto ne příliš blaženého roku. No jistě, pár lidí potkalo i něco hezkého a důležitého, ale většina lidí asi bude ráda, že ho má za sebou v bláhové vidině, že ten další už musí být lepší. No uvidíme, ale my ověnění trochou moudrostí stáří, přece víme, že dobře už bylo. Možná tedy postačí, když nebude tak zlý ...

Ale před tím nás ještě čeká hojivá náplast v podobě poetiky vánočního času a ženy také ten nezbytný shon. Byla by škoda si ji neužít. Vlastně celý advent se svícemi a chvojím. Mesiáš sice asi nedorazí, ale bude nám fajn.

Motto

„Některé věci na světě fungují jen proto, že mají svá tajemství.“

Z citátů, reklam, inzerátů a...

- „Bůh nestihne být všude a proto stvořil matky.“
- „Co platit musíš, plat' s úsměvem.“
- „Trocha vůně vždy ulpí na ruce, jež podala růži.“
- „Básníci znají i krajiny, kde nikdy nebyli.“
- „Jak dlouhá je chvíle? Je to doba, za kterou člověka napadne jedinečná myšlenka, dokáže si uvědomit, jak je skvělá a zase ji zapomene.“
- „Sto mužů může vytvořit tábor, ale jenom jedna žena může vytvořit domov.“
- „Síla žen spočívá v tom, že se prezentují jako slabé pohlaví.“ *A. Shopenhauer*
- „Černé díry se nacházejí tam, kde Bůh dělal nulou.“
- „Kolem nás je teď plno umělé inteligence, tak nezapomeňte také na tu svoji“.

Víte, že?

- Dimethylsulfid je velice dobrý biomarker. Na naší Zemi je výsledkem činnosti mořských řas a je součástí typické vůně moře. Nebo vzniká, když v kuchyni vaříme zeleninu. Ale přes veškerou snahu se ho nepovedlo vytvořit, aniž by k tomu bylo třeba něco živého. Na Marsu jsme dimethylsulfid nenašli, zato jsme jej našli na Venuši. Je třeba možné, že vysoko v toxických mracích této planety se nachází život.
- Ženy v Česku mají poprvé v historii v průměru vyšší vzdělání, než muži. Vyšší je i podíl vysokoškolaček, než vysokoškoláků.

Zajímavé úlohy

Jaké největší číslo napíšete ze tří devítek?

Rituály – k čemu jsou dobré Vánoce?

Každoročně se miliony lidí na všech kontinentech účastní toho velkého rituálu, kterému říkáme Vánoce. Většina z nich ani neuvažuje o původu tohoto svátku. Jeho kořeny sahají až do pohanské éry a k návratu slunce, ale pro většinu lidí je spojen s legendou o narození Ježíška. A je zcela jedno, jestli patří k těm, kteří považují člověka za dílo boží, anebo naopak. Obojí rádi podlehnou onomu kouzlu vůně jehličí, vánočního pečiva, smažícího se kapra a otvírání pečlivě zabalených balíčků s tajemným nebo i známým obsahem. A to je dobře. I když to předtím stojí spousta úsilí, nervů a nepohodlí. Lidé mají mít své rituály! Je dobře, že se někdy něco patří a jindy zase nepatří.

Odnášejí to ženy, pro které je to období úklidů, stresu, shánění a pečení. Ale dělají to vesměs rády, protože cítí, že rituály dělají rodinu rodinou a stmelují ji.

Tyto rituály jsou jakýmiś záchytnými pevnými body v překotném běhu života. Připomínají, že život není jen prostě to, co přijde, ale že má svůj řád, své transcendentno které je univerzální pro všechny. Ať už jsou to rituály Vánoc, Velikonoc, různých výročí, narození, svatby nebo i ten poslední. A tak se mu znovu a znovu poddáváme. Co na tom, že to duchovno zase nakonec skončí přečpaným žaludkem, politou dečkou a bůh ví, čím ještě. Důležité je, že se rodina zase jednou sešla a bylo jí chvíli dobře. To je konec konců společně všem rituálům - lidská pospolitost, která během překotného civilizačního vývoje vůbec neztratila na významu. Ba právě naopak!

Možná jsme se trochu ztratili. V dnešní nárokové době, kdy si člověk myslí, že může udělat vše, co se mu zachce a na co má znalosti či prostředky. Že je tu svět proto, aby se on a jeho blízcí měli dobře. Dere se dopředu a boří všechny hranice a bariéry. Nemá čas se zastavit a radovat z krás přírody a zamýšlet se nad kořeny své civilizace. Jeho ego ho táhne pořád dál a výš. Kam? Kolem nás už vidíme výsledky. Kdysi se lidé báli a měli respekt a pokoru. A ono to bylo dobře a teď nám to chybí. Člověk, který ztratil pokoru, je nezodpovědný a utržený ze řetězu.

Prosinec a období adventu je asi nejmagičtějším obdobím roku a skvělou příležitostí se občas zastavit a nad šálkem dobré kávy či čaje zadívat do mihotajících plamínek svíček adventního věnce. Lidé z opatrnosti, ale rádi ctili mnoho zvyků a obyčejů. Tu, aby nerozžněvali mocné přírodní síly, jindy aby si naklonili osud. Po vesnicích chodily Barbory, Mikuláš s čertem a andělem odměňoval i trestal, pak Lucky připomínaly nejdelsí noc a dávaly naději jara. K pokoře patřil i vánoční půst. Dokazoval vědomí si něčeho nad námi a nahrazoval symbolicky oběť. Vánoce jsou naopak oslavou hojnosti a pospolitosti. A lidé věděli, že někam patří. Vyrůstají a navazují na to, co bylo před nimi a co vytvářely předchozí generace. Že tu nejsou jen proto, aby si to tu užili, ale aby v tom díle pokračovali.

Jsmo pyšní na svoji inteligenci, ale často nám chybí pospolitost včelího úlu či mraveniště. Máme pocit, že v období štěpení atomu, rozvoje elektroniky či poroučení větru a dešti, jsou tyto rituály a obyčeje dobré tak pro malé děti. Říká se, že lidé, kteří zapomenou svou historii, jsou nuceni ji opakovat. A co lidé, kteří zapomenou své kořeny a z čeho vyšli? Vědí, kam jdou a proč? Za čím se pachtí?

Tak to zkuste. Zadívejte se do plamenů svíčky trochu rozostřeným pohledem a la Magda Vašaryová a nechte myšlenky volně běžet. Třeba vás zavedou do dob vašeho mládí, kdy svíčky na stromku nebyly elektrické a z prskavek létaly hvězdy. Zahlédnete své prarodiče, jak posedávají kolem vánočního stolu, zářící tvářemi a teplým světlem svíček. Vzpomenete si na vůni tradičních vánočních dobrot, které se linula z kuchyně a naplňovala celý dům láskou a očekáváním. Procházíte si vzpomínkami na chvíle, kdy jste jako dítě s napětím otvírali dárky pod stromečkem, nechávali se unášet radostí a věřili na existenci Ježíška. Plameny svíčky jsou jako brána do minulosti, která vám umožňuje nahlédnout do rodinných tradic a rituálů. A vy je potřebujete. Ať vás tato magická

chvilka naplní láskou, klidem a vzpomínkami na všechny ty krásné okamžiky, které Vánoce přinášejí a symbolizují.

O Vánocích

- „Na Vánoce vedou všechny cesty domů.“
- „Vánoce, děti, to není jen datum. Je to stav mysli.“
- „Byly pouze jedny Vánoce, ostatní jsou už jen výročí.“
- „Kolik lidí slaví narození Krista a jak málo se jich řídí jeho příkázáními!“
- „Vůně Vánoc je vůně dětství.“
- „Kapři nemají rádi Vánoce“.
- „Vánoce jsou čas, kdy se vám stýská po domově, dokonce i když jste doma.“
- „Každý, kdo věří, že muži a ženy jsou stejní, nikdy neviděl muže balit dárek.“ *z netu*

Kov dražší, než zlato

Vzhledem k univerzálnosti zlata, jeho vodivosti, trvanlivosti a pěknému vzhledu patří mezi pět nejdražších kovů. Cena zlata v době zveřejnění článku přesahuje 1 850 dolarů za unci, avšak za gram rhodia zaplatíte 10 300 dolarů, což je přibližně 227 000 korun. Proč je tedy tak drahé? Rhodium nereaguje snadno s kyslíkem, což z něj činí ušlechtilý kov a znamená to, že je dokonalým katalyzátorem, odolným vůči korozi i oxidaci. Jeho celková tvrdost a vysoká teplota tání 1 964 °C ho řadí mezi kovy platinové skupiny vedle platiny, palladia, osmia, iridia a ruthenia. Rhodium se jako nejvzácnější z kovů platinové skupiny vyskytuje v zemské kůře v množství zhruba 0,00037 částic na milion, zatímco zlato se vyskytuje v množství přibližně 0,0013 částic na milion. Rhodium se vyrábí především v Jižní Africe a Rusku a může vznikat jako vedlejší produkt při rafinaci měděných a niklových rud, které obsahují až 0,1 % tohoto drahého kovu. Ročně se vyrobí přibližně 16 tun rhodia, přičemž zásoby se odhadují na 3 000 tun. A to není moc. *dle netu*

Vánoce ve světě

Vánoce mají různé podoby a dárky se dávají i v různých dnech, ale všude je lidé rádi slaví.

V Anglii například dárky pod stromeček naděluje *Father Christmas* v noci z 24. na 25. prosince. Děti tak nemohou dospát, jak se těší na ranní rozbalování dárečků. Tradičním vánočním jídlem v britském království je krocán s ořechovou nádivkou. Sladkou

tečku pak tvoří vánoční puding.

Pětadvacátého prosince naděluje dárky v Americe *Santa Claus*. Na sváteční tabuli pak nechýbí nadívaná krůta. K té se podává bramborová kaše, sladké brambory, vařená kukuřice, nádivka, brusinkový kompot a pečivo.

Slunce a teplo - to jsou Vánoce v Austrálii. S tím souvisí i fakt, že sváteční večere se často odehrává přímo na mořské pláži. K jídlu se podávají studené obložené mísy, také plody moře, ovocné a zeleninové saláty a osvěžující nápoje.

V sousedním Německu se oslavy Vánoc hodně podobají těm českým. Němci si potrpí na zdobení

svých domů, betlémy a adventní věnce. Na Štědrý den navštěvuje domácnosti *Weihnachtsmann* neboli Vánoční muž s dlouhými zrzavými vousy a naděluje dárky. Tradiční pokrmy se liší napříč regiony. Na vánočních tabulích najdeme smažené ryby, pečené kuře nebo kachnu. Největší hody ale probíhají tradičně až na Boží hod, nikoliv 24. prosince.

V Dánsku zemi začínají Vánoce adventním věncem. Čtyři svíčky symbolizují 4 období života: dětství, mládí, dospělost a stáří. Pro Dány mají velký význam vánoční dárky, se kterými dělají velké tajnosti. Dávají si také záležet na jejich hezkém dárkovém balení. Na večeri se zde podává husa, kachna, šunka, pšeničný chléb a sladký rýžový nákyp, který ukřívá zapečenou mandli. Kdo ji najde, dostává speciální dárek.

Ve Francii se Vánoce nazývají Noël. Rodiny slaví Štědrý večer společně, děti položí pod stromek boty nebo na krb zavěsí punčochu, do kterých jsou jim naděleny dárky. Ty rozdává *Otec Vánoc (Père Noël)*, který je francouzskou obdobou Santy Clause. Večere trvá téměř 4 hodiny a slavnostní menu má několik chodů. Obsahuje i plody moře a tradiční dezert, kterým je čokoládová roláda.

Vánoce v Maďarsku jsou velkým nejen církevním, ale i státním svátkem. Typickým jídlem jsou halásle, kapustnice a kapr. Dárky se většinou rozbalují před večerí a po večerí téměř každá rodina společně navštěvuje kostel. Druhý svátek vánoční je v Maďarsku velkým dnem, svatý Štěpán se totiž považuje za zakladatele Maďarska.

Den a večer před Vánoce, tedy 24. prosinec, se v Chorvatsku nazývá Badnjak. V dřívější době se v tento den na vesnici přinesl před dům pařez nebo tlustá větev. Když přišel večer, hořící pařez "badnjak" se přinesl do domu a zapálil. Do ohně se házelo obilí nebo kousky ze slavnostní večere. Vánoce začínají mši, která je přesně o půlnoci z 24. na 25. prosince. Této mši říkají místní "polnočki". Dárky se tedy v Chorvatsku otevírají po mši nebo až ráno 25. prosince. Nosí je děda *Božičnjak*. Vánoce probíhají v kruhu rodiny u slavnostního obědu. Ve vnitrozemí Chorvatska bude na stole krůta zapečená s "mlincima". „Mlinci“ je velmi chutné jídlo podobné italským lazaním. Na Istrii o Vánocích určitě nebude na stole chybět istrijský pršut (usušené vepřové maso) a zapečené jehněčí maso. Vegetariáni se mohou těšit na barevnou a bohatou "istrijskou maneštru" – tradiční pokrm istrijské kuchyně, který se skládá z luštěnin, kukuřice a různých druhů zeleniny.

V Rusku se slaví svátky dvěma způsoby: buď pravoslavně na svátek Tří králů, nebo po starém na Nový rok. Typickým znakem je ozdobená jedlička, dárky rozdává na Nový rok *Děda Mráz* a doprovází ho Sněhurka. Kolem stromku se setkává rodina, která tančí a zpívá. Tradičním jídlem je pšeničný nákyp s mandlemi, rozinkami, švestkami a cukrem. Na novoročním stole nesmí chybět pečené vepřové maso s křenem a perník.

Stejně jako Portugalsko je i Španělsko tradiční katolickou zemí a dodržuje se zde velké množství zvyků. Vánoční večere se podává 24. prosince večer, nejčastěji je hlavním chodem nadívaný krocan. Po večerí se chodí na tzv. půlnoční kohoutí mši (Misa del Gallo). Poté probíhají oslavy v ulicích, lidé chodí s pochodněmi, hrají na kytary, tamburíny a bubny. 28. prosince je tzv. Den svatých nevinných (Día de los Santos Inocentes), který je takovým španělským prvním apřílem, kdy si lidé utahují jeden ze druhého. Na dárky si zde děti musí počkat. Nějaké drobnosti dostanou již o Vánocích, ale hlavní nadílku jim přináší až 6. ledna Tří králové. z netu

Kam kráčíš evoluce?

Život na Zemi se řídí postupným vývojem – evolucí. Ač vše neživé se rozpadá, život má tendenci naopak postupovat od jednoduchého ke složitějšímu a komplikovanějšímu. Z jednoduchých buněk vznikaly více strukturované, až se posléze začaly sdružovat do mnohobuněčných, kde se specializovaly a centralizovaly. Byla to vývojová tendence a nemá smysl klást otázky, zda to dělaly dobrovolně z nějakého zájmu. Nepochybně tím získaly nové vlastnosti, robustnost, bezpečí a větší zdroje. Zároveň ovšem ztratily individuální svobodu. Ovšem, co je to svoboda pro prvoka? Vývoj je vývoj a co se neustále opakuje s určitou tendencí, tomu se neubráníš.

Ovšem podobnou tendenci je možno pozorovat i v lidské společnosti. Od nepaměti vznikaly velké mocné říše, které se snažily ovládnout ty ostatní. Díky tehdy

ne dostatečně efektivní infrastruktuře doplácely na svoji velikost a zanikaly. Historie má příkladů bezpočet. Jejich cílem bylo ovládnout svět. S rozvojem technické civilizace se tyto tendence nijak neotupily, ba právě naopak. Státy spolu bojují o moc a nadvládu, a konečným cílem je vytvořit nervové centrum planety. Koncentruje se moc i zdroje. Ti slabší se podřizují nebo mizí v propadlišti dějin.

V současné době máme tři taková soupeřící centra. Končící Rusko, zaostávající USA a rostoucí Čínu. Až jedno z nich zvítězí, bude se snažit o homogenní uniformní společnost a zavést svá pravidla, jaká fungují v mnohobuněčném organismu. Každý bude mít svoji vymezenou roli a povinnosti. Zdá se, že je to evoluční tendence podobně jako v přírodě. Takové systémy obvykle fungují zdánlivě bez velkých problémů a ztrát. Svoboda jednotlivce totiž vnáší do systému nahodilost a chaos. Může být užitečná spíše v krizových chvílích, kdy rutinní řešení nevedou k standardnímu cíli. Je tedy demokracie jenom přechodným stádiem, které má usnadnit kooperaci stmelování do větších celků? Než se moci pevně chopí neúprosný řád? Pejorativní „řídít stát jako firmu“, možná vystřídá „řídít stát jako organizmus“. Globalizace a digitalizace společnosti dnes už umožňuje propojit a řídit celý svět. Takřka okamžitě víme o tom, co se přihodilo na druhém konci světa. Lidé se selektují a spojují v sociálních bublinách, kde se utvrzují ve svých názorech či nevědomostech. Posílají se suroviny a produkty. Nervové centrum nemusí být centralizované třeba v Pekingu či New Yorku, ale může být distribuované v celé internetové síti obepínající planetu. Jak dlouho si ještě protagonisté zachovají pocit své individuality a kdy se změní v beztvaré „my“?

Ne příliš radostná perspektiva, protože kdo by se chtěl stát buňkou trávicího nebo vylučovacího traktu, když individuální svoboda je tak příjemná? Podobnými myšlenkami se už v minulém století zabýval Pierre Teilhard de Chardin, francouzský náboženský myslitel a vědec, geolog a paleontolog, člen Tovaryšstva Ježíšova. Je znám především pro svůj koncept Vesmíru jako skutečné evoluce, jež není předurčená či plánovaná, ale směřuje ke svému cíli v bodu *Omega*, který rozmanitost světa aktivně spojuje a přitahuje. V určité fázi má vzniknout až vědomí planety, jakési „já Země“.

Možná to je obecná vlastnost a tendence vesmíru, možná ne. Na Zemi máme i koncept diverzity, různosti, který se osvědčil a zachránil život při mnoha situacích, kdy mu hrozila záhuba. Smutné je ovšem, že evoluci ovládají mohutné planetární síly prostředí a klimatu a ty neberou zřetel na přání a vůli protagonistů. Ta je jen jako pocit závratě částic padajících v gravitačním nebo elektrostatickém poli. Každopádně společenská evoluce se nyní ubírá neradostným směrem, který nevěstí nic dobrého. Na druhé straně v reálném světě není nikdy nic jistého a historie už mnohokrát dovedla překvapit. Překvapí znovu?

Vánoční kapr

Nás o Štědrém dnu provází už od dětství. Je tradičním zdrojem masa pro přípravu štědrovečerních pokrmů v České republice i v některých dalších zemích střední Evropy. Kapr ovšem pochází ze střední Asie a podle výsledků výzkumu mezinárodního vědeckého týmu byl pro obyvatele území dnešní Číny důležitou složkou potravy už v době kamenné. První zmínka o kaprovi na "vánočním" jídelníčku byla zaznamenána v polovině třináctého století, kdy se podle františkánského mnicha Viléma z Rubruku objevil na dvoře mongolského chána, jehož manželka byla křesťanka, a tak si tuto tradici zřejmě přenesla i do vzdáleného Mongolska. Některé prameny odkazují na kapra na "naši" štědrovečerní hostině už v 17. století, ale o jeho větším rozšíření se dá hovořit až od 19. století, kdy se stal oblíbeným postním pokrmem měšťanské společnosti v čase Vánoc. Dnešní tolik oblíbený smažený kapr s bramborovým salátem se v české kuchyni objevil až později, poprvé ho připravila M.D. Rettigová a první recept na jeho přípravu se objevil v kuchařce až v roce 1924. Obliba smaženého vánočního kapra velmi rychle rostla a od druhé poloviny 20. století se stal tradičním štědrovečerním pokrmem ve většině českých domácností. dle netu

O smyslu a cíli

Lidé a i filozofové často mluví a hledají smysl a cíle života či jiného lidského snažení. Je to čistě lidská

kategorie nebo je to něco objektivnějšího, co se dá definovat a nalézt?

Každá aktivita či snažení představují nějaký pohyb. A pohyb je výslednicí působení nějakých sil. Když je to duševní pohyb, tak tou silou může být i chtění, zvědavost. U fyzického pohybu jsou to většinou hmatatelné a měřitelné síly. Buď nás přímo puďí, tlačí či táhnou nebo mají podobu koncentračního gradientu, v jehož směru plujeme. Tyto síly, ne vždy zřetelně patrné hrají rozhodující roli v naší aktivitě.

A co je tedy cílem a smyslem? Dokončit ten pohyb, to snažení a dostat se do rovnovážného bodu, kdy je výslednice sil nulová. Kdy už nejsme dále puzeni a býváme výsledkem buď spokojení anebo rozčarování. Kdy to prostě skončí. Jeden cíl se rozplynul, protože pocit z něj je odplouvající a v naší mysli se už rodí jiný následující. Vidíme v něm smysl a cíl, protože jsme k němu směřováni. A my bychom přece nedělali něco jen tak.

A tak jsme životem taženi a prožíváme svá dílčí vítězství a prohry dokud nás napadá, zajímá či táhne něco dalšího nového. Pokud už ne, tak končíme.

S kým byste šli na večeri?

Položili jste si někdy otázku, s kterými lidmi z veřejnosti byste rádi družně povečeřeli a vypili sklenku dobrého vína? Zkuste si určit takovou trojici, třeba bez pořadí. Které ženy by to byly, bych věděl snadněji. U mě by to byla *Tereza Kostková*, *Alena Zářbnická* a *Veronika Khek Kubařová*. S každou bych popovídal jinak. S tou první o roli herečky a ženy, s druhou o meteorologii, kterou bych chtěl dělat v příštím životě a s tou třetí, jejíž neodolatelný úsměv obdivuji, bych se rád zasmál. Byly by to jistě příjemné večery, aspoň pro mě. Možná bych byl ale trochu zklamán. Lidé nemusí být stejní v soukromém životě, jaké je známe z jejich veřejného působení.

U mužů mi to dalo víc přemýšlení. Byl by to zcela jistě *Jiří Grygar*, ten neúnavný astrofyzik a popularizátor vědy. Vesmír by byl vděčným dlouhým tématem a možná bychom se dotkli i otázek víry. Dalším by byl jeden z dvojice *Jiří Bartoška* nebo *Petr Kostka* protože obdivuji jejich laskavé herectví, které jim vždy věřím a doufám, že jsou stejně příjemní i v osobním životě. A pak by to byl ještě hrabě František Kinský, s kterým bych pohovořil o šlechtě, hledání rodokmenů a jak se natáčela Modrá krev.

Prosinec nejsou jen Vánoce

Začíná to sv. Barborou a řezáním větvíček barborek. Když do Štědrého domu vykvetla, tak se dívka vdala. Byla to ale také bílá zahalená postava, která spolu s Lucií obcházela stavení a kontrolovala dodržování adventních zvyků a půstu.

Svátek sv. Lucie patřil především ženám a dívkám a snad aby si trochu odpočinuly, nesměly v tento den přist. S tímto dnem byly spojené nejrůznější zvyky a občůzky masek. Také noci upila, ale dne nepřidala. Svatá Lucie byla chápána také jako ochránce před čarodějnicemi. Proto dávaly pověřivé hospodyně od sv. Lucie až do Božího hodů vánočního každý den dobytku kousek zaříkaného těsta smíchaného se zvláštním kořením, aby jej ochránily.

No a je tu především sv. Mikuláš s čertem a andělem, na jehož nadílku se hodné děti těšily a ty zlobivé obávaly.

Řešení úlohy: Ohromné číslo (9⁹)

A slovo závěrem

Užijte si ten tajuplný předvánoční adventní čas. Rok pomalu odplývá a my očekáváme ještě něco nového, co nás zaujme a naplní. Ženy to mají jednodušší, těch se prostě zmocní to předvánoční šílenství a shon. Jsou tak nějak zodpovědné za vánoční pohodu, která by měla nastat, jako koruna roku. Nastane, když jí to dovolíme a půjdeme jí trochu naproti. Když si vzpomene na dětská léta, kdy Vánoce byly něco tajemného. Ať je ten vánoční čas něco víc, než jen stromek, dárky či smažený kapr se salátem. Zaděvejte se do plápolajících plamínek svíček a pusťte svoji mysl na romantickou pout'. Bude krásná. Nebojte, do Silvestra to všechno stihneme a konec roku rádně oslavíme.

